

Roemenië: van openlucht-museum naar EU-lidstaat

Pieter A. Oomen

Plantenziektenkundige Dienst; e-mail: P.A.Oomen@minlnv.nl

Roemenië, een Europees openluchtmuseum... Fascinerend door de historie, de cultuur, het landschap. En gefascineerd raakten we, gedurende de anderhalf jaar dat wij in Roemenië hebben gewerkt. Ik was er *resident twinning adviser* op het Ministerie van Landbouw, in een *twinning*-project tussen dit ministerie aan de ene kant, en de Plantenziektenkundige Dienst samen met het Franse Ministerie van Landbouw aan de andere kant. 'Twinning' is een beproefd programma van de Europese Commissie om kandidaat-lidstaten voor te bereiden op toetreding. Daarbij werken twee zusterinstellingen, de een ervaren uit een 'oude' lidstaat, de ander 'nieuw' uit een kandidaat-lidstaat, samen om kennis en ervaring over te dragen over inhoud en wijze van uitvoering van Europese wetten. In mijn project ging het om de Plantenziektewet en de Bestrijdingsmiddelenwet, en alle afgeleide regelgeving. Na die anderhalf jaar zie ik met voldoening terug op een erg succesvol project.

Op het Roemeense platteland waan je je regelmatig terug in vooroorlogse of misschien net-naoorlogse tijden. Er zijn 4,5 miljoen boertjes – naast enkele heel grote boeren. De boertjes wonen in het dorp, niet bij hun eigen land. De traditionele boertjes hebben als regel een koe, een paard, een varken, wat kippen, een groentetuin

en een beetje land, variërend van een halve tot vijf hectare. En een mobiele telefoon. Hooi is de brandstof die de boel aan de gang houdt, met de zeis gemaaid, met paard en wagen gebracht naar het dorp. Koeien uit het dorp worden gezamenlijk geweid. 's Avonds haalt iemand de koeien terug uit de weiden, en iedere koe weet zelf waar zij in het dorp uit de kudde moet afslaan naar de eigen stal. Het vervoer is doorgaans per paard en wagen. In vooruitstrevende provincies draagt de boer op zijn kar een fluorescerend hesje voor zichtbaarheid. De economie in zo'n streek is uiteraard erg lokaal.

Toch is het vruchtbaar landoppervlak kolossaal; de landbouwpotentie van Roemenië is groot. De landbouw is er tegenwoordig niet intensief (veel grond blijft onbebouwd) en aan onkruidbestrijding tussen de gewassen of andere vormen van gewasbescherming doet men nauwelijks. Dat beperkte en extensieve landgebruik heeft alles te maken met de communistische historie: de eertijds geconfiscerde grond is of wordt teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaars of hun nazaten. Maar deze zijn arm en al lang niet meer professioneel. Ze hebben nog een grote ontwikkeling te gaan. Dat bleek ook uit het productaanbod in de supermarkten: groenten en fruit komen uit Turkije, Griekenland, Polen, Hongarije, Italië maar nauwelijks uit Roemenië. Supermark-

ARTIKEL

Figuur 1. Anko Arissen van Ctgb geeft training aan het voltallige Bureau Toelating Gewasbeschermingsmiddelen in Boekarest.

ARTIKEL

Figuur 2. Mycoloog Hans de Gruijter van de PD geeft diagnostische training op het Quarantaine laboratorium in Boekarest.

ten kunnen geen Roemeense leveranciers vinden die kunnen garanderen te leveren in gevraagde hoeveelheden en kwaliteit. En evenmin is er een goed functionerend marktmechanisme.

Mijn project was bovenal gericht op training: van de collega's op het Ministerie zelf, van de collega's in de diverse laboratoria, en van de fytosanitaire inspecteurs in de provinciale inspectoraten en de *Border Inspection Points*.

Die training betrof wijze en kwaliteit van inspecties, diagnostiek van ziekten en plagen, residu-monitoring, toetsing van kwaliteit van gewasbeschermingsmiddelen, beoordeling van toelatingsdossiers voor deze middelen, en veel meer aanverwante onderwerpen. Op ieder van die terreinen kwamen deskundigen uit Nederland of Frankrijk, vertrouwd met de dagelijkse praktijk van uitvoering, om gedurende een week een groep van Roemeense collega's op te leiden. Die collega's waren veelal bijeengebracht uit de 41 provincies of *judets* in een hotel ergens min of meer in het centrum van Roemenië. De interesse en leergierigheid van de Roemeense collega's was onveranderlijk groot – een plezier voor de trainer.

Bij elkaar heeft het fytosanitaire gedeelte ons project waar ik voor verantwoordelijk was, 633 Roemenen opgeleid in 52 trainings-sessies en drie studiereizen naar Nederland of Frankrijk, gegeven door twintig Nederlandse, zeven Franse en één Deense deskundigen. In het zaaizaad-gedeelte van ons project, waarvoor collega Hans Smolders verantwoordelijk was, zijn 256 Roemeense deelnemers opgeleid in 43 sessies en negen studiereizen door zeventien Nederlandse en achttien Franse deskundigen. Voor de Roemenen was het ook een kunststukje om hun deel effectief te organiseren. In bijna alle trainingen moest worden getolkt om er zeker van te zijn dat de training echt overkwam. Veelal ging een training zó dat de Nederlandse of Franse deskundige voor een week naar Roemenië kwam, met mij naar een centraal punt in Roemenië vertrok, daar gedurende twee dagen training gaf aan circa twintig Roemeense inspecteurs, vervolgens doorreisde naar een volgend centraal punt en daar dezelfde training gaf

Figuur 3. Ook in Roemenië worden nu plantenaspoorten afgegeven, hier voor appelboom in de provincie Galati.

aan een volgende groep van ca twintig inspecteurs. De getrainde inspecteurs waren senior medewerkers van de fyto-sanitaire inspectoraten in ieder van de 41 *judets*. De senior inspecteurs dienden de nieuwe kennis in te voeren of toe te passen in hun eigen *judet*. De toetreding van Roemenië nog tijdens het project zette effectieve druk op de snelle en effectieve toepassing van de geleerde kennis.

In Roemenië, zoals trouwens ook in veel andere Oost-Europese landen, is de overheid vrouwelijk. Op het Ministerie van Landbouw waren alle medewerksters beneden het niveau van directeur vrouw, met slechts enkele uitzonderingen. De verschillende laboratoria die een rol speelden in mijn project, het quarantainelab (diagnostiek), het pesticidencontrolelab (kwaliteit bestrijdingsmiddelen), het residulab (residuanalyse en monitoring) en het gewasbeschermingsinstituut waren in overgrote meerderheid bemand door vrouwen. Alleen in de provincies bij de fyto-sanitaire inspectoraten lagen de verhoudingen meer op een normaal 50/50-niveau. Het geheel laat zich verklaren door de salaris-niveaus. Ambtenaren verdienen buitengewoon lage salarissen van 200 à 400 euro per maand. De kosten voor levensonderhoud zijn echter niet zoveel lager dan die in Nederland. Salarissen zijn dus volstrekt onvoldoende om van rond te komen. Van echtparen werkt daarom de man bij het bedrijfsleven om daar een redelijk inkomen binnen te halen, terwijl zijn vrouw werkend bij de overheid daar een bescheiden maar onmisbare bijdrage aan toevoegt. Met een ouderschapsverlof van twee jaar is er wel gelegenheid voor de vrouwen om kinderen te krijgen, maar weinig geld om ze op te voeden. De meeste vrouwen in overheidsdienst hadden

dan ook hooguit één kind. Op het platteland ligt dit anders; levensonderhoud en huisvesting zijn hier aanmerkelijk goedkoper.

De Roemeense overheid is, na diverse *twinning*-projecten op rij, inmiddels ruimschoots getraind en voorbereid op uitvoering en toepassing van de Europese wetten en regels op het vakgebied van fyto-sanitaire zaken en bestrijdingsmiddelen. In theorie is Roemenië klaar; nu de praktijk nog. Onze trainingen waren doorgaans erg praktijkgericht, maar dat was niet genoeg. Het werkelijk onder de knie krijgen, het echte werk, leer je pas als je echt zelf verantwoordelijk bent. Dat is dus nu, na de toetreding, na de voltooiing van het project. Nieuwe en in de praktijk rijzende vragen kunnen de Roemenen stellen via het ontstane netwerk van contacten met de Nederlandse en Franse trainers, maar ook met elkaar en met collega's in andere nieuwe lidstaten. Ná deze echte *proof-of-the-pudding* zal vervolgondersteuning wellicht op zijn plaats zijn. Maar nu eerst – zelf doen!

Ik zie terug op een geslaagd project in een bijzonder interessant en bijzonder Europees land. Europees omdat historie, religie, cultuur, tradities, taal, architectuur en volkskunst zo nauw verweven blijken met de rest van Europa. Interessant omdat al deze uitingen nog zo breedgedragen en authentiek aanwezig zijn. Er worden nog steeds prachtige houten kerkjes gebouwd in Maramures, zonder gebruik van enig stuk ijzer. Volksdans en volksmuziek, hoe oubollig soms ook, zijn nog springlevend. Transsylvanië staat nog vol met middeleeuwse weerkerken, volledig authentiek. Roemenië *is* een openluchtmuseum. Maar dat kan het niet lang meer blijven, onder de versnelde modernisering door Europa. Het was een voorrecht in Roemenië te hebben mogen werken.

ARTIKEL

Figuur 4. Training in precieze doormeting van landbouwsputten door SKL-projectleider Jaco Kole ten behoeve van het nationale keuringssysteem.